

Occhio!

- La seconda edizione dell'anno -

Tweede editie van het studiejaar 2021-2022

Cari tutti,

Het is deze keer een volle *Occhio!* geworden, maar dat betekent natuurlijk ook meer leuke stukjes. Om te beginnen vertelt Beatrice met enthousiasme over haar tijd als stagiair in Nederland en delen Tatum, Lili en Jeanine hun ervaringen met de minor die ze dit collegejaar volgen. Ook vinden jullie een ingekort essay van de hand van Violette, die in het kader van het vak *Oltre l'uomo* onderzocht hoe kinderen over de natuur denken. Op basis van de tekeningen die de basisschoolleerlingen hiervoor maakten, kwam ze tot een interessante conclusie. Tot slot: deze keer helaas noch een recept, noch een bespreking van een meesterwerk, maar dat gemis wordt ruimschoots gecompenseerd door de stukken in deze editie. Veel leesplezier gewenst!

Namens de *Occhio!*-commissie,

Maria

Agenda del dipartimento

24 febbraio

Pizza-/filmavond

Marzo

Receptenwedstrijd

2 marzo

Potluck + feest in samenwerking met andere verenigingen

25 marzo

Pubquiz Romans vs. Germans

Un'esperienza nei Paesi Bassi

Beatrice Scarrone

Innanzitutto mi presento: mi chiamo Beatrice Scarrone e ho venticinque anni. Ho una laurea magistrale in Filologia Moderna (conseguita all'Università degli Studi di Pavia) e da settembre a dicembre 2021 ho avuto la grande opportunità di svolgere il tirocinio previsto dal Master in Didattica dell'italiano L2 dell'Università Cattolica del Sacro Cuore presso l'Università di Leiden.

Per tre mesi sono quindi stata una delle assistenti di Lingua Italiana del corso di Italiano del primo anno, un'esperienza incredibilmente stimolante e interessante, un lavoro che ogni giorno mi dava soddisfazione e suscitava in me la certezza che insegnare è esattamente ciò che desidero fare nella mia vita. Diventare una professoressa è sempre stato, infatti, il mio sogno: amo trasmettere la passione che provo e coinvolgere le persone intorno a me nella scoperta della nostra lingua, dei nostri capolavori letterari, della nostra cultura e delle nostre abitudini. Per questa ragione, mentre eravamo in aula e gli studenti facevano domande o ascoltavano interessati ciò che noi assistenti raccontavamo dell'Italia, mi sentivo esattamente nel posto giusto, al momento giusto.

Un altro aspetto fondamentale di questa esperienza è stato il fatto che, mentre ero in Olanda, ho avuto modo di confrontarmi con stili di vita e modi di fare diversi da quelli con cui sono cresciuta in Italia: tutto questo ha ampliato la mia mente e mi ha permesso di riflettere su molte tematiche diverse. Sarò banale, ma una delle cose che più mi hanno stupito al mio arrivo in città sono stati i parcheggi riservati alle biciclette: può essere un esempio semplice, ma dice tanto dell'attenzione che voi olandesi avete verso uno stile di vita sostenibile.

Durante questi mesi ho viaggiato e visitato, anche più volte, città meravigliose: L'Aia e la spiaggia a Scheveningen, Amsterdam, Delft, Utrecht, Dordrecht e Rotterdam, la città che più di tutte ha rapito il mio cuore, complici il suo skyline e l'atmosfera che si crea in città al tramonto e appena cala la notte. Ho visitato anche diversi musei, come il Mauritshuis, il Rijksmuseum, il Museo di Anna Frank e, a tal proposito, ho realizzato uno dei miei sogni, ovvero visitare il Museo di Van Gogh (tanto che ci sono stata ben tre volte!). Dell'Olanda ho amato gli scorci pittoreschi, i paesaggi, i dolci tipici (i miei preferiti in assoluto sono stati i poffertjes e le oliebolle!), gli aperitivi con la birra e le bitterballen, i negozi vintage, i caffè e anche le aule e le biblioteche universitarie di Delft e di Leiden.

L'Olanda mi ha poi permesso di conoscere persone davvero propositive, determinate e intraprendenti come i miei colleghi Edda, Alice e Calogero, per non parlare poi del Professor Odelli, nostro tutor, da cui abbiamo appreso un metodo didattico davvero eccezionale, e infine, *dulcis in fundo*, gli studenti del primo anno che hanno sempre dimostrato interesse per tutto ciò che dicevamo e che, proprio come noi, sono sempre stati interessati al dialogo e al confronto interculturale.

Per tutte queste ragioni, posso dire che l'esperienza che ho fatto in Olanda mi ha fatto crescere moltissimo dal punto di vista sì professionale, ma soprattutto personale. Tornerò? Sì, prima o poi desidero visitare le altre città che, in questa occasione, non ho potuto vedere e poi, ovviamente, per incontrare le persone con cui ho legato tanto in questi mesi. Quindi... a presto!

Minoren: studenten aan het woord

In het derde jaar is de keuzevrijheid groot. Naast de *corsi monografici* zijn er dertig studiepunten waarvan je min of meer zelf kunt bepalen hoe je ze invult. Vóór corona werd die keuzeruimte door de meeste studenten benut voor het volgen van vakken aan een universiteit in Italië. De afgelopen twee jaar was dat natuurlijk niet mogelijk. Wat wel mogelijk bleef, was het volgen van een van de vele minoren – aan de Universiteit Leiden of elders – of het zelf samenstellen van een keuzevakkenpakket. Mocht je nu ook liever een minor willen volgen of een vakkenpakket willen samenstellen, bijvoorbeeld omdat je naast Italiaans een andere studie doet, dan kun je overvallen worden door alle mogelijkheden. Of een minor ook daadwerkelijk bij je past, weet je bovendien niet altijd van tevoren. Om jullie in ieder geval een idee te geven van enkele minoren zullen Tatum, Lili en Jeanine hier wat vertellen over de minor die zij dit collegejaar volgen.

Tatum Paauwe – Creative Writing (Uva)

Hoe schrijf je een scène voor een kort verhaal of novelle? Hoe kies je een vertelperspectief, hoe bouw je een plot? Dit zijn onderwerpen die ik het afgelopen semester heb behandeld bij de minor Creative Writing.

Deze minor is dit collegejaar pas geïntroduceerd en wordt alleen nog gegeven aan de Universiteit van Amsterdam. Zoals de naam al zegt, gaat de minor over het creatieve schrijfproces, dat wij behandelen in al zijn facetten: idee, karakter, plot, stem en stijl en redactie.

De minor is praktisch van aard. Vaak beginnen we de les met een *écriture automatique*, waarin je binnen drie minuten moet schrijven over een bepaald onderwerp of gevoel. Dit lijkt misschien makkelijk, maar dat is het zeker niet! Wél is het goed om je angst voor het witte vel te overwinnen. Na een korte schrijfoefening volgt meestal een stuk theorie, waarbij we kijken hoe schrijvers uit de Europese literatuur bepaalde zaken hebben aangepakt.

Gedurende het jaar werk je, naast de lesopdrachten, aan je eindopdracht: dit is jouw eigen verhaal of (deel van) roman, waarin je vrij bent om te kiezen waar het over gaat. De focus ligt op proza en fictie, maar er is ook een aantal studenten dat aan de slag is gegaan met non-fictie of poëzie. Zelf schrijf ik een kort verhaal over een vader, Mauro, die samen met zijn dochter Caro vlucht naar Italië. Onderweg onthult ze hem een gruwelijk geheim.

Vrijheid en creativiteit staan centraal en dat is precies wat deze minor uniek maakt. Ik ben al meerdere keren uit mijn comfortzone getrokken. Zo kregen we een tijdje terug les van een regisseur in het Universiteitstheater. We kregen de opdracht om alleen door de stad te lopen, stiekem één specifiek persoon te volgen en zijn/haar lichaamstaal te observeren. Toen wij terugkwamen, moesten wij die persoon vijf

minuten lang nadoen op het podium, voor het oog van dertig man. Best spannend, maar wel heel leerzaam!

Tot nu toe vind ik de minor superinteressant en ook leuk. Er gaat veel tijd in zitten, maar dat is het zeker waard. Ieder blok krijgen wij les van een andere docent; zij komen van verschillende opleidingen (Hebreeuws, Duits, Scandinavisch, Servo-Kroatisch en Italiaans) en hebben allemaal een specialisatie in een creatieve discipline, zoals proza, vertalen, dans en redigeren. Een bron van inspiratie dus!

Als jij van schrijven houdt en creatief bent aangelegd, zou ik de minor zeker aanraden. Het is heel anders dan wat je gewend bent in het wetenschappelijk onderwijs. Je leert denken in geuren en kleuren en je leert anders lezen.

Het verhaal dat ik aan het schrijven ben, draag ik in het dagelijks leven met me mee. De wereld is creatief, dus overal waar je kijkt kun je inspiratie vinden!

Lili Fischer – Educatie (Uva)

Mijn naam is Lili Fischer en in 2018 begon ik met de bachelor Italiaanse taal en cultuur. Ondertussen zijn de jaren voorbij gevlogen en kan ik bijna mijn diploma aanvragen. Het enige wat nog rest is het afronden van mijn minor Educatie aan de Universiteit van Amsterdam. Het is een minor die niet vaak gedaan wordt, dus geef ik graag een kijkje in mijn klaslokaal!

Ik heb ervoor gekozen om de minor Educatie te doen omdat ik het vak *L'Italiano per gli insegnanti* bij prof. Odelli had gevolgd en omdat ik mijn scriptie had geschreven over de positie van de Italiaanse taal in het Nederlandse middelbaarschoolsysteem bij prof. Di Felice. De minor Educatie voor het schoolvak Italiaans kun je alleen aan de Universiteit van Amsterdam doen, en omdat Italiaans een uniek vak is, kun je deze alleen van september tot februari doen. Met deze minor word je opgeleid tot docent Italiaans en krijg je je tweedegraads lesbevoegdheid (vmbo-tl en onderbouw havo/vwo). Ik doe deze minor extracurriculair, omdat ik mijn keuzeruimte al opgevuld had en omdat ik heel nieuwsgierig was naar hoe het is om docent te zijn op een middelbare school.

Ik heb mij toen ingeschreven als bijvakstudent Italiaans aan de UvA en begon eind augustus al met de opleiding. De minor bestaat uit een theorie- (15EC) en een praktijkonderdeel (15EC). Ik mocht stagelopen aan Het Amsterdams Lyceum: de enige school in Nederland die Italiaans als permanent schoolvak heeft. Vanaf oktober heb ik ook een mini-cursus Italiaans gegeven op Het Montessori Lyceum Rotterdam. Op de universiteit volgde ik vakken over pedagogiek, algemene didactiek en vakdidactiek. Je leert over adolescenten (hoe zij zich gedragen en waarom), over *klassenmanagement* (orde houden, omgaan met leerlingen) en over lessen ontwerpen, waar je vervolgens specifiek leert hoe je de Italiaanse taal (zoals schrijfvaardigheid) het beste kunt onderwijzen. Daarnaast liep ik vier dagen in de week stage (twee dagen in Amsterdam en twee dagen in Rotterdam). Ik ging eerst lessen observeren en daarna kreeg ik een

eigen klas. Het was soms zwaar om zowel colleges te volgen als voor de klas te staan. Desondanks had ik lieve en gemotiveerde leerlingen. De eersteklassers waren zo vertederend, tot op zekere hoogte afhankelijk en altijd gemotiveerd. Mijn zeven leerlingen uit de derde klas waren ook ontzettend leuk. Je merkte dat ze echt pubers waren: op zoek naar autonomie. Ze daagden me soms uit, maar ze waren altijd enthousiast in mijn lessen. Ik werd altijd blij van de interactie met de leerlingen, omdat het zo oprecht is.

Nu ik mijn bachelor aan het afronden ben, overweeg ik om na het behalen van mijn master nog een halfjaar door te studeren om mijn eerstegraads lesbevoegdheid (voor bovenbouwklassen) te halen. Veel mensen zijn verbaasd dat ik deze minor doe, omdat er weinig baankans is. Maar het feit dat er maar één school in Nederland is die Italiaans als schoolvak heeft, zegt niet dat je geen docent Italiaans kunt worden. Ik geloof dat er altijd een mogelijkheid is als je er passie voor hebt.

Ben je nieuwsgierig geworden na mijn verhaal, stel gerust je vragen.

Jeanine van Riel – Tweedetaalverwerving (Universiteit Leiden)

'Una lingua diversa è una diversa visione della vita.' Federico Fellini

En dan moet je in je derde jaar van de studie ITC een minor kiezen. Niet gemakkelijk, of toch wel? Na enige omzwervingen (Gender and Sexuality en een samengesteld pakket van Film- en Literatuurwetenschappen) heb ik voor bovenstaande minor gekozen.

De minor is opgesplitst in een taalvaardigheidsvariant en een onderzoeksvariant. Bij de taalvaardigheidsvariant kies je naast de vakken Inleiding in Tweedetaalverwerving; Tweedetaalverwerving: de invloed van moedertaal en taalaanleg; Didactiek en toetsing ook een taal, zoals Turks, Frans, Spaans enz. Als je Italiaans studeert is Italiaans geen optie. De colleges van Inleiding geven een goed beeld van wat voor impact het leren van een (tweede) taal heeft op degene die de taal verwerft en hoe een bepaalde lesmethode het leerproces beïnvloedt. De studenten van deze minor komen van verschillende achtergronden. De meeste studeren Nederlands als tweede taal, waardoor er een kleurrijke groep van internationale studenten in college zit. De colleges worden in het Nederlands gegeven, maar je mag het tentamen ook in het Engels maken.

Het vak Spaans start op instapniveau. Spaans is een wereldtaal en het is gewoon leuk om je 'tanden te zetten' in een andere Romaanse taal. De leermethodiek van Spaans komt sterk overeen met die van Italiaans, dat geeft houvast. Ik ga nu het tweede semester in met de vakken Moedertaal en Didactiek en uiteraard ga ik verder met Spaans.

Het vak Didactiek en Toetsing heeft wat meer toelichting nodig. Je leert de belangrijkste uitgangspunten en methoden van didactiek en toetsing bij tweedetaalverwerving kennen aan de hand van een methodeboek en het bestuderen van academische artikelen. Je kiest een artikel uit dat als uitgangspunt dient voor een presentatie in samenwerking met een aantal andere studenten. Hierdoor leer je het lezen van en presenteren over taal-didactisch onderzoek. Deze presentatie wordt beoordeeld door je medestudenten (pitch to peer). Het leren uitvoeren van (een onderdeel van) taal-didactisch onderzoek is de volgende stap. Je beschrijft een onderzoek naar de praktijk van (online) taaldidactiek en toetsing. Je hebt hierin de keuze uit twee opties. De eerste is dat je een kritisch gegronde 'review' schrijft over een gratis website/app die bedoeld is om een taal te leren. De tweede optie is een kritisch gegronde analyse waarin je een vergelijking maakt tussen een 'at home context' en een programma waarbij de taal wordt geleerd in een land waar de target language wordt gesproken.

Als je je wilt verdiepen in de dynamiek van hoe een (tweede) taal wordt verworven en je je 'talenknobbel' wilt benutten/uitdagen naast je Italiaans dan is dit de juiste minor voor jou!

Marcovaldo ed una visione della natura attraverso gli occhi di bambini

Violette Bandu

Per una ricerca che fa parte del corso *Oltre l'uomo. Approcci al tema della natura nella letteratura italiana* ho preso l'iniziativa di andare ad una scuola elementare per far visualizzare dai bambini le loro idee e i concetti che immaginano sul tema della natura. Inoltre, volevamo vedere come si manifesta l'opposizione tra la natura e la civiltà/la città nel universo mentale dei bambini. Attraverso disegni potremmo osservare quali sono gli elementi che hanno disegnato quasi tutti e quali sono meno comuni oppure unici e potremmo verificare o falsificare se i bambini pensino in modo molto schematizzato e categorico e se vedano i concetti un po' più in bianco e nero che gli adulti. Detto ciò, diamo un'occhiata alla prima fase della ricerca e del nostro procedimento.

Il gruppo che abbiamo scelto riguarda diciassette bambini della terza e della quarta elementare della scuola la "Roomskatholieke basisschool de Cortendijck" (età: da 8 a 10 anni) a Roosendaal. All'inizio del loro compito gli ho letto una traduzione in olandese del racconto *Il bosco sull'autostrada* della raccolta *Marcovaldo, ovvero le stagioni in città* dello scrittore Italo Calvino. Il racconto si focalizza sull'opposizione bosco vs. cartelli pubblicitari, e con ciò anche sull'opposizione natura vs. città/civiltà, e sui bambini di Marcovaldo che non hanno mai visto prima un bosco oppure la vera natura, dato che sono cresciuti in città. Abbiamo fatto questo per stimolarli per il passo che seguiva. Dopo questo, gli ho spiegato che dovevano fare un compito creativo, per il quale dovevano disegnare qualcosa. Gli ho posto le domande successive: in che modo, facendo un disegno, spiegherai a qualcuno che non ha mai visto prima la natura che cos'è la natura? E cos'è la natura per te? In quel momento i bambini si sono messi al lavoro ed insieme al loro insegnante facevamo un giro per la classe per aiutare i bambini e per dare eventualmente ulteriori spiegazioni. Quando hanno incontrato qualche difficoltà abbiamo aggiunto cose come: che cosa vedi fuori?/ che cosa vedi nella periferia? (a Roosendaal si può già vedere la campagna e le fattorie in questa parte della città)/ che cosa c'è dentro il bosco? (il quale è anche molto vicino per loro). Queste stimolazioni li hanno incitati a pensare *out of the box* e fuori delle idee che il racconto gli aveva fornito. Dopo approssimativamente un'ora hanno dovuto consegnare le loro visualizzazioni.

Questo ci porta all'interpretazione delle visualizzazioni che i bambini ci hanno fornito. In un primo posto abbiamo semplicemente elencato gli elementi visivi diversi da percepire da ogni disegno in un documento Excel. Oltre a ciò, abbiamo anche fatto una classificazione di questi elementi in un'altra tabella di Excel secondo le categorie stabilite successivii: esseri viventi, esseri umani, fenomeni meteorologici, elementi

botanici: piante e fiori, elementi eduli, elementi naturali (come vento, fuoco, vulcano ecc.), elementi che potrebbero essere considerati come parte della civiltà/della città e una categoria “altro”. Questo è stato il punto di partenza per l’analisi dei disegni e da questo abbiamo potuto fare qualche osservazione su cui ci soffermiamo ora.

Una prima osservazione che abbiamo fatto e che ci ha colpito è la presenza di alberi in ogni disegno. Questo si è probabilmente presentato per via del fatto che stanno centrale nel racconto di *Marcovaldo (Il bosco sull’autostrada)*. Oltre ad alberi, *erba, nuvole, cespuglio, pioggia e uccelli* sono gli elementi più frequenti. Un’altra osservazione che abbiamo potuto fare è che il bambino di un certo disegno ha effettivamente fatto il suo disegno del racconto. Ha tra gli altri raffigurato le diverse fasi del racconto e il cartello pubblicitario e la macchina in esso. Questo potrebbe essere un’indicazione di una certa sensibilità che hanno i bambini in merito al racconto di Marcovaldo, che il racconto ha colpito la loro immaginazione e che hanno assorbito il racconto. Un altro fatto degno di nota è che, sebbene il racconto verta soprattutto sul freddo (dato che la stagione assegnata al racconto è l’inverno), ciononostante undici dei diciassette bambini hanno disegnato il sole, per il quale sembra che associno il sole con la natura. Potrebbe avere senso se ci si rende conto dell’importanza del sole nella vita quotidiana dei bambini. Il sole splendente, e così bel tempo, per loro significa essere in grado di giocare fuori. La pioggia è un fattore che gli impedisce spesso a farlo e saranno meno inclini ad uscire. Con quest’interpretazione a mente è come se i bambini incorporassero la loro esperienza nella creazione delle loro visualizzazioni. Un altro caso in cui qualcosa di simile accade è con l’elemento del *bambino*. Osserviamo che il bambino oppure i bambini vengono disegnati relativamente spesso (quasi un terzo del gruppo l’ha visualizzato). Una spiegazione potrebbe essere che si immaginino nella natura. L’uomo è inestricabilmente legato con la natura e ne fa parte.

Vi è un esempio particolare in cui un bambino ha fatto un po’ *out of the box thinking*, vale a dire che ha immaginato Jurassic World. È un elemento interessante e unico rispetto agli altri disegni e potrebbe offrire un’idea interessante, perché il disegno raffigura meno chiaro l’opposizione tra città/civiltà e natura. Da un lato vediamo Jurassic World, che è come un tipo di zoo, il quale è stato creato dagli uomini (non natura). Dall’altra parte, però, ciò che c’è dentro “lo zoo” sono esseri viventi e naturali (non civiltà), vale a dire i dinosauri, anche se è una specie estinta da tanto tempo. Quindi vediamo un esempio molto chiaro di quello che lo studioso Greimas nella sua teoria chiama la zona subcontraria, ovvero la zona grigia.

Per quanto riguarda la classificazione osserviamo che le categorie “esseri viventi” (gli animali sono molto frequenti nelle visualizzazioni) e “elementi naturali” sono le più grandi, ma anche la categoria “elementi che fanno parte della civiltà/città” è abbastanza grande. Quest’ultima è interessante da notare, perché gli elementi in questa categoria sembrano toccare la zona grigia. Non sono elementi che si trovano naturalmente nella natura, ma sono invenzioni umane, eppure sono stati scelti dai bambini per incorporarli nei loro disegni. Inoltre, la categoria degli “elementi eduli” è abbastanza limitata rispetto ai diversi elementi, però le mele si trovano in quasi un terzo dei disegni.

Questo tipo di analisi delle visualizzazioni considera gli elementi disegnati riducendoli in schemi molto categorici e circoscritti; è una rappresentazione semplificata. Ciò che non possiamo percepire e considerare sono i diversi modi in cui i bambini hanno visualizzato, per esempio, un albero o altri elementi.

Dalla nostra indagine possiamo trarre alcune conclusioni. Abbiamo visto che i bambini hanno una certa sensibilità al confronto del racconto di *Marcovaldo*, che l'hanno incorporato nei loro disegni e che incorporano le loro esperienze nei disegni. Al riguardo della classificazione abbiamo osservato che c'è qualche categoria di notevole dimensione e che la categoria "elementi che fanno parte della civiltà/città" è considerevole in questo, visto che cercano le zone grigie di civiltà e natura, come è stato il caso del bambino che ha incorporato Jurassic World nel suo disegno. In generale, notiamo che i bambini pensano in schemi ben distinti e che raffigurano concetti concreti e spesso non astratti, che si può indicare con il dito, per cui possiamo dire che pensino secondo bipartizioni e distinzioni abbastanza chiare. Tuttavia, ci hanno mostrato in alcuni casi di essere in grado di cercare le zone grigie, dimostrandoci la loro capacità di poter guardare oltre.

Fonti:

Calvino, Italo. "Il bosco sull'autostrada." In *Marcovaldo ovvero Le stagioni in città*. Milano: Mondadori Libri S.p.A., 2016, pp. 39-42.

Greimas, Algirdas Julien. *Sémantique structurale*. Parigi: Larousse, 1966.

Matiassi Cantarin, Marcio e Mariana Cristina Marino. "Post-War Ecosophic Intuition: About the (Im)Possibility of Ecological Coexistence in Marcovaldo, or The Seasons in the City by Italo Calvino." *MDPI Humanities* 7, 64 (2018).

